

LİSE ÖĞRENCİLERİNİN KARIYER KARAR VERME GÜÇLÜKLERİNİN YORDAYICILARI OLARAK ALGILANAN SOSYAL DESTEK ve CİNSİYET

Kemal ÖZTEMEL¹

Öz

Bu araştırmanın amacı lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenlerden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin birlikte kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemektir. Araştırma grubu 273 (114 kız ve 159 erkek) ortaöğretim 9, 10 ve 11. sınıf öğrencisinden oluşmaktadır. Araştırmada verileri toplamak için Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R), Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ) ve *Kişisel Bilgi Formu* kullanılmıştır. Verilerin analizinde Pearson korelasyon katsayısı ve çoklu doğrusal regresyon analizi kullanılmıştır. Algılanan sosyal destek ve cinsiyet birlikte kariyer karar verme güçlüklerine ilişkin toplam varyansın %5'ini açıklamıştır. Öğretmenlerden algılanan sosyal destek, toplam kariyer karar verme güçlüklerinin, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt ölçeklerinin en güçlü yordayıcısı olmuştur. Cinsiyet bilgi eksikliği alt ölçek puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olmuştur. Sonuçlar, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmış ve ileriki araştırmalar için önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: Kariyer karar verme güçlükleri, sosyal destek, cinsiyet

Abstract

The aim of this study is to examine whether perceived social support from family, teachers and friends, and gender of high school students predict their career decision making difficulties or not. The study group consisted of 273 (114 girls and 159 boys) 9th grade, 10th grade, and 11th grade high school students. Career Decision Making Difficulties Questionnaire-Turkish High School form (CDDQ-THS), Perceived Social Support Scale-Revised (PSSS-R) and Personal Information Form were used to collect data. Pearson correlation coefficient and simultaneously multiple regression analysis were used to analyze data. According to result of multiple regression analysis perceived social support and gender together accounted for a significant proportion of the variance (5 %) of the career decision making difficulties scores of the students. At the end of the research it was found that perceived social support from teachers was the most important predictor of the total career decision making difficulties, and lack of information and inconsistent information subscales. Gender was the significant predictor of the lack of information subscales. The results were discussed in light of previous research and relevant literature, and recommendations for future research were made.

Keywords: Career decision making difficulties, career indecision, social support, gender, adolescents.

---

¹ Kemal ÖZTEMEL, Öğr. Gör. Dr. Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık oztemel@gazi.edu.tr

Günümüzde bireyi bir meslek seçimine hazırlamak çok yönlü bir dizi planla gerçekleşmektedir. Kariyer planlama çocuklukta başlayıp yaşam boyu devam eden bir süreçtir (Super, 2003). Dolayısıyla kişisel gelişimi, sosyal uyumu ve gelecek refahını geliştirecek olan kariyer planlama ergenler için en temel gelişimsel görevlerden biridir (Erikson, 1968; Super 1990). Kariyer planlama sürecinin en temel basamağı bireyin bir kariyer seçmesi gereğinin farkında olmasıdır (Super, 1990). Yurt dışında ve Türkiye’de yapılan araştırmalarda kariyer planlama sürecinde ergenlerin ve üniversite öğrencilerinin kararsızlık ve karar verme güçlükleri yaşadıkları belirlenmiştir (Akkoç, 2012; Amir ve Gati, 2006; Bacanlı, 2008; 2012; Bacanlı, Eşici ve Özünlü, 2013; Creed ve Yin, 2006; Çakır, 2003; Dogan ve Bacanlı, 2012; Gati ve Saka, 2001; Mutlu, 2011; Öztemel, 2012; 2013).

Gati, Krausz ve Osipow (1996) kariyer karar verme güçlüklerini bireyin ideal kariyer karar verme sürecinden sapma olarak tanımlamaktadırlar. Karar verme güçlüklerinin bireyin karar verme sürecinden kaçmasına veya kendisine daha az uygun olan bir karar vermesine sebep olduğu belirtilmektedir.

Gati ve arkadaşları (1996) kariyer karar verme güçlüklerini betimlemek için Kariyer Karar Verme Güçlükleri Taksonomisi olarak adlandırdıkları bir model geliştirmişlerdir. Kariyer karar verme güçlükleri taksonomisi hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi olmak üzere üç ana kategoriden oluşmaktadır. *Hazırlık eksikliği* bireyin kariyer karar verme sürecine hazırlık aşamasında karşılaşmış olduğu güçlüklerdir. Bu güçlükler motivasyon eksikliği, genel kararsızlık ve fonksiyonel olmayan inançlar alt kategorilerinden oluşmaktadır. *Bilgi eksikliği* ana kategorisi bireyin kariyer karar verme sürecinde karşılaştığı bilgi yetersizliği ile ilgili güçlüklerdir. Bu ana kategori, karar verme süreci hakkında bilgi eksikliği, benlik hakkında bilgi eksikliği, meslekler hakkında bilgi eksikliği ve ek bilgi toplama yolları hakkında bilgi eksikliği alt kategorilerinden oluşmaktadır. *Tutarsız bilgi* ise güvenilir olmayan bilgiler, içsel çatışmalar ve dışsal çatışmalar olmak üzere üç alt kategoriden oluşmakta olup tutarsız bilgileri betimlemektedir.

Araştırmacılar (örn., Chartrand, Rose, Elliot, Marmarosh ve Caldwell, 1993; Creed ve Yin, 2006; Gati ve diğ.,1996; Mau, 2001) kariyer karar verme güçlüklerinin öğrencilerin kendilerine uygun kariyer karar vermesini engellediği için bu güçlüklerle başa çıkabilmenin önemini vurgulamaktadırlar. Ancak kariyer karar verme güçlükleri ile başa çıkabilmek için güçlüklerle ilişkili olan değişkenleri belirlemeye gereksinim vardır. Örneğin Chartrand ve arkadaşları (1993), kariyer karar verme güçlüklerinin akılcı olmayan inançlarla ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmacılar bu bulgularına dayanarak öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleriyle başa çıkabilmelerine yardım sürecinde akılcı olmayan inançlarına müdahale edilmesini önermektedirler. Osipow ve Gati (1998) ise üniversite öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini inceledikleri araştırmada kariyer karar verme öz yetkinliğinin yükseldikçe öğrencilerin kariyer karar verme güçlüklerinin azaldığını bulmuşlardır.

Kariyer karar verme güçlükleri taksonomisindeki güçlük kategorilerinden hangisinde daha az hangisinde daha çok güçlük yaşandığını belirleyen araştırmalar da yapılmıştır. Hijazi, Tatar ve Gati (2004), Bacanlı (2012) ve Gati ve Saka (2001) kariyer karar verme güçlükleri taksonomisinin dışsal çatışmalar olarak adlandırılan kariyer karar verme güçlükleri alt kategorisindeki güçlükleri, lise öğrencilerinin diğer kategorilere göre daha fazla yaşadıklarını bulmuşlardır. Dışsal çatışmalar kategorisi ebeveyn, diğer yakınlar, arkadaşlar ve öğretmenler gibi bireyin çevresindeki kişilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerini içermektedir. Bu

bulgular öğrencilerin kariyer karar verme güçlükleriyle karşılaşmalarında sosyal ilişki ağındaki kişilerin önemli rolü olduğuna işaret etmektedir. Nitekim Gati ve Saka (2001), Bacanlı (2008) ve Doğan ve Bacanlı (2012) lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlükleriyle başa çıkmaya yönelik kariyer rehberliği ve danışmanlığı hizmetlerinde ve gelecek araştırmalarda ebeveyn ve diğer kişilerden kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerini içeren dışsal çatışmalar kategorisine odaklanması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Bu araştırmada yukarıda özetlenen araştırmaların sonuçlarına ve önerilerine dayanılarak kariyer karar verme güçlüklerinin lise öğrencilerinin ebeveynlerinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden aldıkları sosyal destekle ilişkili olup olmadığının araştırılması önemli ve gerekli görülmüştür.

Sosyal destek stres yaratan ya da benzeri güç durumlarda bireyin ulaşabildiği yardım kaynakları (ebeveyn, arkadaş ve öğretmenlerden) olarak tanımlanmaktadır (Calvete ve Connor-Smith, 2006; Sarason ve Sarason, 1982). Özellikle son yıllarda ergenlerin stres içeren sorunlarla başa çıkabilmelerinde ergenlerin ebeveynlerinden algıladıkları duygusal desteğin bu sorunlarla başa çıkabilmelerini kolaylaştırdığı belirtilmektedir (Calvete ve Connor-Smith, 2006). Benzer şekilde Holt ve Espelage (2005) ergenlerin aileler, arkadaşlar, öğretmenler ve komşular gibi sosyal ilişki ağında yer alan kaynaklardan almış oldukları sosyal desteğin ergenlerin kaygı düzeyini azaltmada ve bir probleme çözüm bulmada yararlı bir etkiye sahip olduğunu belirtmektedirler. Ergenlerin öğretmenler ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek düzeyi arttıkça sınav kaygılarının (Yıldırım, 2007; Yıldırım, Gençtanırım, Yalçın ve Yaprak, 2008) tükenmişliklerinin (Kutsal ve Bilge, 2012) yalnızlıklarının (Çeçen, 2008; Duru, 2008) azaldığı bulunmuştur.

Sosyal desteğin bireyin kariyer gelişimi ile ilgili davranışlarını etkilediğini ortaya koyan çeşitli araştırmalar vardır. Örneğin ebeveyn, akranlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek düzeyinin eğitsel planlamayı (Kenny, Blustein, Chaves, Grossman, ve Gallagher, 2003), kariyer umularını (Wall, Covell, ve MacIntyre, 1999), mesleklerin yapısını algılamayı (Lapan, Hinkelman, Adams ve Turner, 1999), öz yetkinlik algısını (Nota, Ferrari, Solberg ve Soresi, 2007), mesleki olgunluklarını (Sürücü, 2005), mesleki fırsatları algılamayı (McWhirter, Hackett ve Bandalos, 1998) yordadığı bulunmuştur. Bu nicel araştırma sonuçlarını destekleyen nitel araştırma sonuçları da vardır. Schultheiss, Kress, Manzi ve Glasscock (2001) ve Schultheiss, Palma, Predragovich ve Glasscock (2002) ergenlerin kariyerle ilgili davranışlarını aileden, akrandan ve öğretmenlerden alınan desteğin etkilediğini rapor etmişlerdir.

Lise öğrencilerin anne babadan aldıkları sosyal destek arttıkça mesleki olgunluklarının arttığı bulunmuştur (Sürücü, 2005). O' Brien, Friedman, Tipton ve Linn (2000) ebeveyn, arkadaş ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça ergenlerin kariyer kararlarına bağlanmaya (Kush ve Cohran, 1993) ve matematik ve fen bilimleri ile ilgili konulara ilişkin öz yetkinliklerinin (Lopez, Lent, Brown ve Gore, 1997) arttığı bulunmuştur. Dolayısıyla bu araştırmanın amacı, lise öğrencilerinin ebeveyn, öğretmen ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin birlikte kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığını incelemektir.

Bu amaç için araştırmada aşağıdaki sorulara cevap verilmeye çalışılmıştır.

1. Lise öğrencilerinin ebeveyn, öğretmen ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları ve cinsiyetleri birlikte kariyer karar verme güçlükleri toplam puanını yordamakta mıdır?

2. Lise öğrencilerinin ebeveyn, öğretmen ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları ve cinsiyetleri birlikte kariyer karar verme güçlükleri hazırlık eksikliği ana kategorisi puanlarını yordamakta mıdır?

3. Lise öğrencilerinin ebeveyn, öğretmen ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları ve cinsiyetleri birlikte kariyer karar verme güçlükleri bilgi eksikliği ana kategorisi puanlarını yordamakta mıdır?

4. Lise öğrencilerinin ebeveyn, öğretmen ve arkadaşlarından algıladıkları sosyal destek puanları ve cinsiyetleri birlikte kariyer karar verme güçlükleri tutarsız bilgi ana kategorisi puanlarını yordamakta mıdır?

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara il merkezindeki resmî ortaöğretim kurumlarında öğrenim gören 273 (114 kız ve 159 erkek) öğrenci oluşturmaktadır. Bu öğrenciler 9, 10 ve 11. sınıfta öğrenim görmekte olup öğrencilerin %48'i (n=131) 9. sınıftaki, %28'i (n=77) 10. sınıftaki ve %24'ü (n=65) 11. sınıftaki öğrenciler oluşturmaktadır. Öğrencilerin yaşları 14-19 ($X = 16.20$, $SS = 1.07$) arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Kariyer Karar Verme Güçlükleri Ölçeği (KKVGÖ): Orijinali Gati ve Saka (2001) tarafından lise öğrencileri için geliştirilmiş olan KKVGÖ, Bacanlı (2008) tarafından Türk lise öğrencilerine uyarlanmıştır. Türkçeye uyarlanan KKVGÖ 5'li derecelmeli Likert tipi bir ölçek olup 2'si dolgu maddesi olmak üzere toplam 34 maddeden oluşmaktadır. KKVGÖ *hazırlık eksikliği*, *bilgi eksikliği* ve *tutarsız bilgi* olmak üzere üç alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçekten alınan puan arttıkça kariyer karar verme güçlük düzeyi de artmaktadır. Ölçeğin yapı geçerliği bir kümeleme analizi ADDTREE analizi uygulanarak belirlenmiştir. Analiz sonuçları orijinal ölçekte (Gati ve Saka, 2001) olduğu gibi KKVGÖ'nün *hazırlık eksikliği*, *bilgi eksikliği* ve *tutarsız bilgi* olmak üzere 3 ana kategoriye ve bu ana kategorilerin de kendi içinde 10 alt kategoriye ayrıldığını göstermiştir. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach alfa iç tutarlılığı katsayısı ile hesaplanmıştır. İç tutarlık katsayıları; hazırlık eksikliği kategorisi .45, bilgi eksikliği kategorisi .90, tutarsız bilgi kategorisi .82 ve ölçeğin tümü için .82 olarak bulunmuştur (Bacanlı, 2008). Ölçek çeşitli araştırmalarda kullanılarak güvenilirliği test edilmiştir. Örneğin Doğan (2010) KKVGÖ'nün 3 hafta arayla güvenilirliği için hesaplanan kararlılık katsayısı hazırlık eksikliği kategorisi için $r=.69$; bilgi eksikliği kategorisi $r=.83$ ve tutarsız bilgi kategorisi $r=.80$ ve ölçeğin tümü için $r=.82$ bulmuştur.

Algılanan Sosyal Destek Ölçeği (ASDÖ-R): Bireyin ailesinden, arkadaşlarından ve öğretmenlerinden algıladığı sosyal desteği belirlemek amacıyla Yıldırım (2004) tarafından geliştirilen ASDÖ-R "Aile", "Arkadaş" ve "Öğretmen" alt ölçeklerinden oluşan üçlü derecelendirmeyi içeren Likert tipi bir ölçektir. ASDÖ-R'nin yapı geçerliği temel bileşenler analizi ile incelenmiştir. Analiz sonuçları ASDÖ-R'nin üç faktörlü olduğunu desteklemiştir. Ayrıca ASDÖ-R'nin toplam ve alt ölçek puanları ile Beck Depresyon Ölçeği (BDI) ve Gündelik Sıkıntılar Ölçeği (GSÖ) puanları arasında korelasyonlar incelenmiş, anlamlı ve negatif yönde ilişkiler olduğu saptanmıştır. Güvenilirlik çalışmaları için belirlenen Cronbach Alfa katsayıları .93 (tüm ölçek), .94 (aile), .91 (arkadaş) ve .93 (öğretmen) bulunmuştur. Ayrıca tüm ölçek ile aile, arkadaş ve öğretmen alt ölçekleri için test-tekrar test güvenilirliği sırasıyla .91, .89, .85, .86 olarak elde edilmiştir (Yıldırım, 2004).

İşlem

KKVGÖ, ASDÖ-R ve Kişisel Bilgi Formu'ndan oluşan bir set veri toplama günü sınıfında bulunan araştırmaya katılmaya gönüllü öğrencilere uygulanmıştır. Veriler araştırmaya katılan öğrencilerin okullarında

görev yapan okul psikolojik danışmanları tarafından toplanmıştır. Uygulama öncesi uygulayıcılar tarafından öğrencilere araştırmanın amacı kısaca açıklanmıştır. Uygulamalar yaklaşık 25-35 dakika kadar sürmüştür.

Verilerin Analizi

ASDÖ-R'nin alt ölçeklerinden (aile, arkadaş, öğretmen) alınan puanların ve cinsiyetin (4 yordayıcı değişken) birlikte KKVGO'den alınan toplam puanları ve ana alt ölçek puanlarını yordayıp yordamadığını belirlemek için verilere doğrusal çoklu regresyon analizi uygulanmıştır.

BULGULAR

Aşağıda araştırmada toplanan verilerin istatistiksel çözümlenmesi sonucunda ortaya çıkan bulgular verilmiştir. Araştırmanın ebeveyn, öğretmen ve arkadaşlarından algılanan sosyal destek ve cinsiyet değişkenlerinden oluşan yordayıcı değişkenlere ilişkin puanlar ile KKVGO toplam ve hazırlık eksikliği, bilgi eksikliği ve tutarsız bilgi alt ölçeklerinden oluşan yordanan değişkenlere ilişkin puanlar arasındaki korelasyon katsayıları ve tüm değişkenlerin ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1.

Regresyon Modelinde Yer Alan Değişkenler Arasındaki Korelasyon Katsayıları

	KKVGÖ Toplam	1	2	3	4	4	6
1. Hazırlık Eksikliği	.73**						
2. Bilgi Eksikliği	.92**	.50**					
3. Tutarsız Bilgi	.87**	.49**	.74**				
4. Sosyal Destek Aile	-.10	-.06	-.10	-.09			
5. Sosyal Destek Arkadaş	.04	.04	.04	.01	.29**		
6. Sosyal Destek Öğret.	-.16**	-.05	-.19**	-.14*	.42**	.21*	
7. Cinsiyet	.13*	.04	.16**	.09	-.14*	.03	.01
$\bar{X}$	83.45	34.44	29.51	19.51	50.47	34.50	39.54
S	19.58	6.05	10.21	6.54	5.74	5.06	9.02

* $p < .05$, ** $p < .01$

1. ASDÖ-R'nin aile, arkadaş ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek puanları ve cinsiyetin KKVGO toplam puanlarını yordayıp yordamadığına ilişkin bulgular:

Aileden, arkadaşlardan ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek ölçeklerinden alınan puanların ve cinsiyetin birlikte KKVGO'nün tümünden alınan puanları yordama gücünü belirlemek için verilere uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2'de görüldüğü gibi aileden, öğretmenlerden, arkadaşlardan algılanan sosyal destek ölçeklerinden alınan puanlar ve cinsiyet birlikte çoklu regresyonda KKVGO toplam puanlarının yordayıcısı olarak kullanılmıştır. Regresyona giren tüm yordayıcı değişkenler birlikte KKVGO toplam puanlarını anlamlı olarak yordamıştır (Çoklu $R=.21$, $R^2=.05$; $F=3.223$, $p<.05$). Bu bulgu aileden, öğretmenlerden, arkadaşlardan algılanan

sosyal desteğin ve cinsiyetin birlikte KKGÖ toplam puanlara ilişkin toplam varyansın %5'ini açıkladığını göstermektedir. Yordayıcı değişkenlere ilişkin 't' testi sonuçlarına göre dört yordayıcı değişkenden öğretmenden algılanan sosyal desteğin ($\beta=-.16$) kariyer karar verme güçlüklerinin en güçlü yordayıcısı olduğu görülmektedir. Cinsiyetin ($\beta=.12$), arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin ($B=.08$) ve aileden algılanan sosyal desteğin ($\beta=-.03$) kendi başlarına kariyer karar verme güçlüklerini yordama oranları anlamlılık düzeyine ($p > .05$) ulaşamamıştır.

Tablo 2.

KKGÖ Toplam Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Standart	88.282	9.578		9.217	.000
Sosyal destek aile	-.071	.154	-.031	-.457	.648
Sosyal destek arkadaş	.306	.243	.079	1.261	.208
Sosyal destek öğretmen	-.348	.145	-.160	-2.407	.017
Cinsiyet*	4.581	2.400	.116	1.909	.057

Not. $R = .21$; $R^2 = .05$; $F = 3.223$; $p < .05$, *Cinsiyet: 1=kız, 0 = erkek

2. ASDÖ-R'nin aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek puanları ve cinsiyetin KKGÖ'nün hazırlık eksikliği alt ölçek puanlarını yordayıp yordamadığına ilişkin bulgular:

Aileden, arkadaşlardan ve öğretmenden algılanan sosyal destek ölçeklerinden alınan puanların ve cinsiyetin birlikte KKGÖ'nün hazırlık eksikliği alt ölçek puanlarını yordama gücünü belirlemek için verilere uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 3'te sunulmuştur.

Tablo 3.

KKGÖ'nün Hazırlık Eksikliği Alt Ölçek Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Standart	34.642	3.015		11.489	.000
Sosyal destek aile	-.032	.049	-.047	-.667	.506
Sosyal destek arkadaş	.071	.077	.060	.932	.352
Sosyal destek öğretmen	-.030	.045	-.045	-.661	.509
Cinsiyet*	.383	.755	.031	.506	.613

Not. $R = .09$; $R^2 = .01$; $F = .564$; $p > .05$, *Cinsiyet: 1=kız, 0 = erkek

Tablo 3'te görüldüğü gibi Aileden, Öğretmenden, Arkadaşlardan algılanan sosyal destek ölçeklerinden alınan puanlar ve cinsiyet birlikte çoklu regresyonda KKGÖ'nün hazırlık eksikliği alt ölçek puanlarının yordayıcısı olarak kullanılmıştır. Regresyona giren tüm yordayıcı değişkenler birlikte KKGÖ'nün hazırlık eksikliği alt ölçek puanlarını anlamlı olarak yordamamıştır (Çoklu $R=.09$, $R^2=.01$; $F=.564$, $p > .05$).

3. ASDÖ-R'nin aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek puanları ve cinsiyetin KKVGO'nun bilgi eksikliği alt ölçek puanlarını yordayıp yordamadığına ilişkin bulgular:

Aileden, arkadaşlardan ve öğretmenden algılanan sosyal destek ölçeklerinden alınan puanların ve cinsiyetin birlikte KKVGO'nun bilgi eksikliği alt ölçek puanlarını yordama gücünü belirlemek için verilere uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4.

KKVGO'nun Bilgi Eksikliği Alt Ölçek Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Standart	31.828	4.940		6.443	.000
Sosyal destek aile	-.023	.080	-.020	-.289	.773
Sosyal destek arkadaş	.180	.125	.089	1.436	.152
Sosyal destek öğretmen	-.220	.075	-.194	-2.947	.003
Cinsiyet*	3.141	1.238	.152	2.537	.012

Not. $R = .27$; $R^2 = .07$; $F = 4.772$; $p < .01$, *Cinsiyet: 1=kız, 0 erkek

Tablo 4'te görüldüğü gibi aileden, öğretmenden, arkadaşlardan algılanan sosyal destek ölçeklerinden alınan puanlar ve cinsiyet birlikte çoklu regresyonda KKVGO'nun bilgi eksikliği alt ölçek puanlarının yordayıcısı olarak kullanılmıştır. Regresyona giren tüm yordayıcı değişkenler birlikte KKVGO'nun bilgi eksikliği alt ölçek puanlarını anlamlı olarak yordamıştır (Çoklu $R=.27$, $R^2=.07$; $F=4.772$, $p < .01$). Bu bulgu aileden, öğretmenden, arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin ve cinsiyetin birlikte KKVGO'nun bilgi eksikliği alt ölçek puanlarına ilişkin toplam varyansın %7'sini açıkladığını göstermektedir. Yordayıcı değişkenlere ilişkin 't' testi sonuçlarına göre dört yordayıcı değişkenden öğretmenden algılanan sosyal desteğin ($\beta=-.19$) bilgi eksikliğinin en güçlü yordayıcısı olduğu görülmektedir. Ayrıca cinsiyetin yordama gücü de ($\beta=.15$) anlamlı bulunmuştur. Arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin ($\beta=.09$) ve aileden algılanan sosyal desteğin ($B=-.02$) kendi başlarına bilgi eksikliği alt ölçek puanlarını yordama oranları anlamlılık düzeyine ($p > .05$) ulaşamamıştır.

4. ASDÖ-R'nin Alt Ölçeklerinden Alınan Puanların ve Cinsiyetin KKVGO'nun Tutarsız Bilgi Alt Ölçeğinden Alınan Puanları Yordayıp Yordamadığına İlişkin Bulgular:

Aileden, arkadaşlardan ve öğretmenden algılanan sosyal destek ölçeklerinden alınan puanların ve cinsiyetin birlikte KKVGO'nun tutarsız bilgi alt ölçek puanlarını yordama gücünü belirlemek için verilere uygulanan çoklu doğrusal regresyon analizi sonuçları Tablo 5'te sunulmuştur.

Tablo 5'te görüldüğü gibi aileden, öğretmenden, arkadaşlardan algılanan sosyal destek ölçeklerinden alınan puanlar ve cinsiyet birlikte çoklu regresyonda KKVGO'nun tutarsız bilgi alt ölçek puanlarının yordayıcısı olarak kullanılmıştır. Regresyona giren tüm yordayıcı değişkenler birlikte KKVGO'nun tutarsız bilgi alt ölçek puanlarını anlamlı olarak yordamıştır (Çoklu $R=.17$, $R^2=.03$; $F=1.883$, $P < .05$). Bu bulgu aileden, öğretmenden,

arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin ve cinsiyetin birlikte KKVGO'nun tutarsız bilgi alt ölçek puanlarına ilişkin toplam varyansın %3'ünü açıkladığını göstermektedir. Yordayıcı değişkenlere ilişkin 't' testi sonuçlarına göre dört yordayıcı değişkenden sadece öğretmenden algılanan sosyal destek ($\beta=-.14$) tutarsız bilginin anlamlı bir yordayıcısı olmuştur.

Tablo 5

KKVGO'nun Tutarsız Bilgi Alt Ölçek Puanlarının Yordanmasına İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı Değişken	B	Standart Hata	β	t	p
Standart	21.811	3.229		6.755	.000
Sosyal destek aile	-.015	.052	-.020	-.292	.771
Sosyal destek arkadaş	.055	.082	.043	.673	.502
Sosyal destek öğretmen	-.098	.049	-.135	-2.014	.045
Cinsiyet*	1.058	.809	.080	1.307	.192

Not. $R = .17$; $R^2 = .03$; $F = 1.883$; $p < .05$, *Cinsiyet: 1=kız, 0 erkek

TARTIŞMA

Bu araştırmada aile, arkadaş ve öğretmenden algılanan sosyal destek ve cinsiyetin birlikte kariyer karar verme güçlüklerini yordayıp yordamadığı incelenmiştir. Araştırma sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde araştırmaya katılan lise öğrencilerinin aileden, arkadaşlardan ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetin birlikte 3 ana kategori ve bunların içerdiği 10 alt kategoriden oluşan kariyer karar verme güçlüklerini %5 oranında yordadığını göstermiştir. Daha açık bir anlatımla bu sonuçlar aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça karar verme güçlüklerinin azaldığını, arkadaştan algılanan sosyal destek arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin de paralelinde arttığını göstermektedir. Ayrıca kızların erkeklere göre daha fazla karar verme güçlükleri yaşadıkları da söylenebilir. Bu sonuçlar Di Fabio, Palazzeschi, Asulin-Peretz ve Gati'nin (2013) araştırmasının sonuçlarını desteklemektedir. Di Fabio ve arkadaşlarının araştırmasında aileden ve önemli değerlerinden algılanan sosyal destek kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı olarak yordamıştır. Bu araştırmada elde edilen sonuçlar Di Fabio ve arkadaşlarının araştırma sonuçlarıyla uyumludur. Bunun yanında bu sonuçlar Gati ve diğerlerinin (1996) ve Gati ve Saka'nın (2001) kariyer karar verme güçlüklerinin dışsal çatışmalar alt kategorisindeki güçlüklerin aile, öğretmen, arkadaşlar ve önemli diğer kişilerin kariyer karar verme sürecine olumsuz müdahalelerden kaynaklandığını ve bu olumsuz müdahalelerin kariyer karar verme güçlüğüne artırdığına ilişkin teorik görüşlerini desteklemektedir. Bu nedenle bireyin kariyer karar verme güçlükleriyle karşılaşmamasında adı geçen kaynaklardan algılanan destek ve yardımın önemli olduğunu belirtmektedirler. Bu araştırmada da Gati ve diğerlerinin belirttikleri gibi bir çeşit olumlu davranış olan aileden ve öğretmenden algılanan sosyal destek arttıkça kariyer karar verme güçlükleri azalmıştır. Bu sonuçlar Gati ve Saka'nın (2001) İsraili lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini inceledikleri araştırmanın sonuçlarını da desteklemektedir. Gati ve Saka lise öğrencilerinin en fazla güçlüğü dışsal çatışmalar alt kategorisinde yaşadıklarını bulmuşlardır. Yukarıda da belirtildiği gibi dışsal çatışmalar kategorisi karar verme sürecinde aile, öğretmen, arkadaşlar gibi önemli diğerlerinin bireyin karar verme sürecine olumsuz müdahalesinden kaynaklanmaktadır. Kısacası Gati ve Saka'nın araştırmasında lise öğrencilerinin kariyer karar verme sürecine

dışardan yapılan olumsuz müdahale arttıkça kariyer karar verme güçlüklerinin arttığı, bu araştırmada ise lise öğrencilerinin önemli diğerlerinden algılanan sosyal destek arttıkça kariyer karar verme güçlüğünün azaldığı ya da her iki araştırma için tersine sonuçların ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu araştırmanın sonuçları 10 alt kategoriden oluşan kariyer karar verme güçlüklerinin en güçlü yordayıcısının öğretmenden algılanan sosyal destek olduğunu göstermiştir. Bu sonuç lise öğrencilerinin öğretmenlerinden algıladıkları sosyal destek arttıkça kariyer karar vermeye hazırlık ve karar verme sürecinde yaşadıkları güçlüklerin azaldığını göstermektedir. Dolayısıyla bu sonuç öğrencilerin hem karar vermeye hazırlanma hem de karar sürecinde öğretmenlerinden olumlu destekler aldıkları şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuç yukarıda da belirtildiği gibi Gati ve Saka'nın (2001) lise öğrencileri üzerinde yaptıkları araştırmanın sonuçlarını desteklemektedir.

Bu araştırmanın sonuçları alt kategoriler bağlamında incelendiğinde, araştırmaya katılan lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin birlikte hazırlık eksikliği ana kategorisindeki kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı olarak yordamadığını göstermiştir. Bu bulgu Di Fabio ve Palazzeschi'nin (2011) araştırmasının sonuçlarını kısmen desteklemektedir. Di Fabio ve Palazzeschi'nin araştırmalarında da aileden algılanan sosyal destek hazırlık eksikliği kategorisindeki güçlükleri anlamlı olarak yordamış fakat önemli diğerleri ve arkadaştan algılanan sosyal destek anlamlı olarak yordamamıştır. Bu araştırmada karar vermeye hazırlık aşamasında karşılaşılan güçlüklerin aile, öğretmen ve arkadaştan algılanan sosyal destekle ilişkili çıkmaması sosyal destek kavramı ile ilgili literatürdeki bazı teorik açıklamalarla ve araştırma sonuçlarıyla bağdaşmamaktadır. Çünkü sosyal destek bireyin herhangi bir sorunla (kariyer karar vermeye hazırlanma sürecinde karşılaşılan güçlüklerle) karşılaştığında bireyin yakın çevresindeki aile, öğretmenleri, arkadaşları ve diğer yakınlarından psikolojik kaynaklı sosyal bir yardımı ya da desteği hissetmesidir (Yıldırım, 2004). Çeşitli araştırmalarda da algılanan sosyal desteğin sınav kaygısını azalttığı (Yıldırım, 2007), öz saygıyı (Arslan, 2009), kariyer araştırma davranışlarını (Rogers, Creed ve Glendon, 2008) ve kariyer uyumluluğunu (Kenny ve Bledsoe, 2005) artırdığı bulunmuştur. Bu araştırmanın sonuçları ise araştırmaya katılan lise öğrencilerinin karar vermeye hazırlık sürecinde ailelerinden, öğretmenlerinden ve arkadaşlarından bu sorunlarla başa çıkmaya yönelik sosyal destek algılamadıklarını göstermektedir. Dolayısıyla bu sonuçlar ülkemizdeki lise öğrencilerine yönelik psikolojik danışma ve rehberlik ve meslek rehberliği ve danışma hizmetleri kapsamında öğrenciler herhangi bir sorunla karşılaştıklarında yararlanabilecekleri sosyal destek kaynaklarının tanıtılmasını içeren hizmetlere ve gelecek araştırmalara gereksinim olduğunu düşündürmektedir.

Bu araştırmaya katılan lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin birlikte kariyer karar verme güçlükleri bilgi eksikliği ana kategorisindeki güçlükleri %7 yordadığını göstermiştir. Bu oran küçük olsa da aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça bilgi eksikliğinden kaynaklanan karar verme güçlüklerinin azaldığını, arkadaştan algılanan sosyal destek arttıkça ise arttığını göstermektedir. Bu sonuçlar araştırmaya katılan lise öğrencilerinin kariyer karar verme süreci, benlik, meslekler ve ek bilgi toplama yolları hakkında bilgi eksikliklerinden kaynaklanan karar verme güçlüklerini ailelerinden ve öğretmenlerinden algılanan sosyal desteğin azalttığını ancak arkadaşlarından algılanan sosyal desteğin arttırdığı şeklinde yorumlanabilir. Belki de arkadaştan algılanan sosyal desteğin karar verme güçlüklerinin azalmasında etkili olmaması araştırmaya katılan öğrenciler ile algılanan sosyal destek kaynağındaki arkadaşlarının aynı yaşlarda ve benzer genel (Havighurst, 1971) ve mesleki gelişim görevlerini

(Super ve Overstreet, 1960) üstlenmiş olmalarından yani onların da kariyer karar verme sorumlulukları yaşıyor olmalarından kaynaklanabilir. Ayrıca kızların erkeklere göre daha fazla bilgi eksikliğinden kaynaklanan karar verme güçlükleri yaşadıkları da söylenebilir.

Bu sonuçlar bir yandan ilgili literatürde yukarıda da belirtildiği gibi Gati ve diğerlerinin (1996) teorik görüşlerini, diğer yandan Farmer'ın (1985) kariyer motivasyonuna katkı sağlayan en önemli faktörün işverenden, öğretmenden, akranlardan ve aile üyelerinden algılanan sosyal destek olduğunu belirlediği araştırmasını desteklemektedir. Ancak bu sonuçlar önemli diğerleri, arkadaş ve aileden algılanan sosyal desteğin kariyer karar verme güçlüklerini anlamlı olarak yordamadığını bulan Di Fabio ve Palazzeschi'nin (2011) araştırmasını desteklememektedir.

Bu araştırmanın sonuçları lise öğrencilerinin aile, arkadaş ve öğretmenden algıladıkları sosyal destek ve cinsiyetlerinin birlikte kariyer karar verme güçlükleri tutarsız bilgi ana kategorisindeki güçlükleri %3 yordadığını göstermiştir. Bu yordama oranının çok küçük olduğu dikkati çekmektedir. Ancak bununla birlikte bu sonuç aileden ve öğretmenlerden algılanan sosyal destek arttıkça tutarsız bilgidен kaynaklanan karar verme güçlüklerinin azaldığını, arkadaştan algılanan sosyal destek arttıkça ise arttığını göstermektedir. Bu sonuçlar ailelerinden ve öğretmenlerinden algılanan sosyal desteğin araştırmaya katılan lise öğrencilerinin güvenilir olmayan bilgiler, içsel çatışmalar ve dışsal çatışmalardan kaynaklanan kariyer karar verme güçlüklerinden oluşan tutarsız bilgi ana kategorisindeki güçlüklerini azalttığı, arkadaşlarından algılanan sosyal desteğin artırdığı şeklinde yorumlanabilir. Bu sonuçlar da yine yukarıda da belirtildiği gibi arkadaşlardan algılanan sosyal desteğin karar verme güçlüklerinin azalmasında etkili olmamasından yani onların da kariyer karar verme sorumlulukları yaşıyor olmalarından (Havighurst, 1971; Super ve Overstreet, 1960) kaynaklanabilir.

Bu araştırmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde ilgili literatür için teoriye ve pratiğe yönelik doğurguları vardır. Öncelikle bu araştırmanın öğretmenden algılanan sosyal destek düzeyi arttıkça tutarsız bilgi kategorisindeki (içsel çatışmalar, güvenilmez bilgi ve dışsal çatışmalar) güçlük düzeylerinin azaldığına ilişkin sonuçları, Gati ve diğerlerinin (1996) ve Gati ve Saka'nın (2001) öğrencilerin karar verme sürecinde ebeveyn, öğretmen, arkadaşlar ve diğer önemli kişilerden algılanan desteğin onların kariyer karar verme güçlükleriyle karşılaşmalarını engelleyeceğine ilişkin teorik görüşleri desteklemektedir. Dolayısıyla bu araştırmanın sonuçlarının ilgili literatüre teorik katkılar getirdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra, araştırmanın sonuçlarından kariyer psikolojik danışmanlığı ve rehberliği kapsamında okullarda yapılacak uygulamalı çalışmalarda yararlanılabilir. Örneğin kariyer psikolojik danışmanlığı ve rehberliği uygulamalarında lise öğrencilerinin kariyer karar verme güçlüklerini azaltmak ve kariyer seçim sürecini kolaylaştırmak için bireyin sosyal ilişki ağında yer alan kaynakların (ebeveyn, öğretmen, arkadaş ve diğer yakınlar) kariyer seçim sürecine duyarlılıklarını geliştirmeyi amaçlayan eğitim programlarından yararlanılabilir. Ayrıca yine bu kaynaklara yönelik öğrencilerin kariyer gelişimindeki rol ve fonksiyonlarına ilişkin farkındalık kazanmalarını amaçlayan programlar geliştirilip uygulanabilir. Gelecek araştırmalarda kariyer karar verme güçlükleriyle kariyer uyumluluğu, erteleme ve kariyer seçimlerine bağlılık gibi değişkenlerin incelenmesi yararlı olabilir.

SUMMARY

Perceived Social Support And Gender As Predictors Of High School Students' Career Decision Making Difficulties

Kemal ÖZTEMEL²

Introduction

Career planning is a process that begins at childhood and continues through life span (Super, 2003). Therefore, career planning, which will improve adolescents' personal development, social cohesion and prosperity, is one of the most basic career development tasks for the adolescents (Erikson, 1968; Super 1990). Several studies have found that adolescents and university students faced career decision making difficulties in Turkey and other countries (Akkoç, 2012; Amir and Gati, 2006; Bacanlı, 2008; 2012; Bacanlı, Eşici and Özünü, 2013; Creed and Yin, 2006; Çakır, 2003; Dogan and Bacanlı, 2012; Gati and Saka, 2001; Mutlu, 2011; Öztemel, 2012; 2013).

Career indecision causes career decision-making difficulties. Gati, Krausz, and Osipow, (1996) developed a general theoretical taxonomy of career decision-making difficulties. Career decision-making difficulties may results in avoiding the process altogether, halting it, or making a decision that is less than optimal. The taxonomy of Gati et al., (1996) is hierarchic and includes three major difficulty categories, which are further divided into 10 specific categories of difficulty. The first major category, Lack of Readiness, includes three subcategories of difficulties that may arise before the beginning of the career decision-making process; (a) *lack of motivations* (b) *general indecisiveness* and (c) *dysfunctional beliefs*. The two other major difficulty categories, *lack of information* and *inconsistent information*, include categories of difficulties that may arise during the actual career decision-making process. *Lack of information* includes four categories of difficulties: (a) lack of knowledge about steps involved in the *process*, (b) lack of information about the *self*, (c) lack of information about the various *alternatives* (i.e. occupations), and (d) lack of information about the ways of obtaining *additional information*. The major category, *inconsistent information*, includes three categories of difficulty: (a) *unreliable information*, (b) *internal conflicts*, and (c) *external conflicts*, (Gati et al., 1996; Gati and Saka, 2001).

Several studies examined career decision making difficulties of high school and college students and stated the importance of coping with career decision making difficulties (Chartrand et al., 1993; Creed and Yin, 2006; Gati et al.,, 1996; Mau, 2001). However, it is needed to determine the variables related with career decision making difficulties to cope with these difficulties. For example; Bacanlı (2012) and Chatrand et al., examined the relationships between career decision making difficulties and irrational beliefs. Osipow and Gati (1998) founded the relationship between high level career decision making difficulties and low level career decision making self-efficacy.

---

² Dr., Gazi University, Faculty of Gazi Education, Psychological Counseling and Guidance, oztemel@gazi.edu.tr

Perceived social support is defined as the perception or experience that social support is available if someone liked to reach the support of another person (Calvete and Connor-Smith, 2006; Sarason and Sarason, 1982). Perceived support appears to decrease the usage of harmful disengagement coping strategies such as avoidance, withdrawal, and denial, and increase the usage of beneficial engagement coping strategies (Calvete and Connor-Smith, 2006). Researchers found that relationships between high level perceived social support and low level test anxiety (Yıldırım, 2007; Yıldırım et al., 2008), burnout (Kutsal and Bilge, 2012), and loneliness (Çeçen, 2008; Duru, 2008).

Family influences shape adolescents' career development. Several researchers found that parents have an influence on adolescents' emotional, social, and career developments. The other researchers point out that perceived supports and support systems are considered to be facilitative environmental variables for adolescents. Previous studies about social support in career counseling field have reported that perceived parental support positively predicted learning experiences, career self-esteem, and outcome expectations among adolescents and college students. The results of these researches suggested that low level of social support could negatively affect some adolescents' career decision-making process, resulting in career-related challenges such as uncertainty and indecision. Some researchers investigated the relationship between social support sources (e.g., family, teachers and friends) and the variables related to career development (e.g., Kenny et al., 2003; McWhirter et al., 1998; Nota et al., 2007; Wall et al., 1999). The purpose of this study was to examine the relationships between career decision-making difficulties and perceived support from parent, teacher, and friend.

Method

The study group was comprised of 273(114 female and 159 male) high school students from 9th, 10th, and 11th grade. The participants' ages ranged from 14 to 19 years ($M = 16.20$, $SD = 1.07$). Career Decision Making Difficulties Questionnaire-Turkish High School form (CDDQ-THS; Bacanlı, 2008) Perceived Social Support Scale-Revised (PSSS-R; Yıldırım, 2004) and Personal Information Form were used to collect data. The original of the CDDQ was developed by Gati and Saka (2001) and it is adapted to Turkish high school students by Bacanlı (2008). The PSSS-R is a 3-point Likert-type, 50-item multidimensional scale measuring perceived social support from three sources: family, peers and teachers. Higher scores from the subscales indicate higher perceived social support from respected groups (Yıldırım, 2004). Pearson correlation coefficient and simultaneously multiple regression analysis were used to analyze data.

Results

The results of the current study indicated that perceived social support (family, friends and teachers) predicted for a significant proportion of the variance (5 %) of the career decision making difficulty scores. The teacher support is powerful predictor of the career decision making difficulties ($\beta = -.160$, $t = -2.407$, $p < .05$), lack of information ($\beta = -.194$, $t = -2.947$, $p < .01$) and inconsistent information ($\beta = -.135$, $t = -2.014$, $p < .05$) subcategories. Gender was the significant predictor of the lack of information subcategory ($\beta = .152$, $t = 2.537$, $p < .05$). The predictive variables (perceived social support [family, friends and teachers] and gender) have no effect on predicting the lack of readiness subcategory of the career decision making difficulties. Also, family

support and friends support have no effect on predicting career decision making difficulties total score and two subcategories (lack of information and inconsistent information).

Discussion

The aim of this study is to examine whether perceived social support from family, teachers and friends, and gender of high school students predict their career decision making difficulties or not. The results of this research indicated that perceived social support from teacher is powerful predictors of the career decision making difficulties and two subcategories (lack of information and inconsistent information). The results of this study were consistent with the results of the previous studies in the related literature. Generally, the results of the present study support Gati and Saka's (2001) idea that the difficulties related external conflict in the inconsistent information sub-category stemmed from parent, friends and teachers' negative interventions toward one's career decision making process.

The results of this study are expected to help school counselors to find convenient career choice of high school students. For example; in order to reduce of high school students' career decision making difficulties and facilitate their career decision making process, psycho education programs which aim to increase parents, friends and teachers' awareness toward their children's career development can be helpful. In the future researches, it can be useful to examine relationships between career decision making difficulties and some variables such as career adaptability, procrastination and career choices commitment.

Kaynaklar

- Akkoç, F. (2012). Lise öğrencilerinin mesleki kararsızlıkları ile kariyer inançları arasındaki ilişki. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 49-70.
- Amir, T. & Gati, I. (2006). Facets of career decision making difficulties. *British Journal of Guidance and Counselling*, 34, 483-503.
- Arslan, C. (2009). Anger, self-esteem, and perceived social support in adolescence. *Social Behavior and Personality*, 37, 555-564.
- Bacanlı, F. (2008, April). *Career decision-making difficulties of Turkish adolescents*. Paper presented at Counseling International Perspective: Global Demands and Local Needs, Bahçeşehir University, Istanbul, Turkey.
- Bacanlı, F. (2012). Kariyer karar verme güçlükleri ve meslek seçimine ilişkin akılcı olmayan inançların ilişkisi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 86-95.
- Bacanlı, F., Eşici, H. ve Özünü, M. B. (2013). Kariyer karar verme güçlüklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(40), 198-211.
- Calvete, E. & Connor-Smith, J. K. (2006). Perceived social support, coping, and symptoms of distress in American and Spanish students. *Anxiety, Stress and Coping: An International Journal*, 19, 47-65.
- Chartrand, J.M., Rose, M.L., Elliot, T.R., C. Marmarosh, C. & Caldwell, C. (1993). Peeling back the onion: Personality, problem solving, and career decision making style correlates of career indecision. *Journal of Career Assessment*, 1, 66-82.
- Creed, P. A. & Yin, W. O. (2006). Reliability and validity of a chinese version of the career decision making difficulties Questionnaire. *International Journal for Educational and Vocational Guidance*, 6, 47-63.
- Çakır, M. A. (2003). *Bir mesleki grup rehberliği programının lise öğrencilerinin mesleki kararsızlık düzeylerine etkisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çeçen, A. R. (2008). Öğrencilerinin cinsiyetlerine ve anababa tutum algılarına göre yalnızlık ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6, 415-431
- Di Fabio, A. & Palazzeschi, L. (2011, October). *Career decision-making difficulties: behind personality, self-efficacy and perceived social support, the role of emotional intelligence*. Paper presented at the meeting of the International Career Development Conference Career Guidance and Development Practices around the World (IAEVG-PACE), Cape Town, South Africa,
- Di Fabio, A., Palazzeschi, L., Asulin-Peretz, L. & Gati, I. (2013). Career indecision versus indecisiveness: Associations with personality traits and emotional intelligence. *Journal of Career Assessment*, 21, 42-56.
- Doğan, H. & Bacanlı, F. (2012). The effect of a career decision-making group guidance program on career decision-making difficulties. *Energy Education Science and Technology Part B: Social and Educational Studies, Special Issue(1)*, 912-916.
- Duru, E. (2008). Üniversiteye uyum sürecinde yalnızlığı yordamada sosyal destek ve sosyal bağlılığın doğrudan ve dolaylı rolleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 29, 13-24.
- Erikson, E. H. (1968). *Identity, youth, and crisis*. New York, NY: W. W. Norton.
- Farmer, H. S. (1985). Model of career and achievement motivation for women and men. *Journal of Counseling Psychology*, 32, 363-390.

- Gati, I., Krausz, M. & Osipow, S. H. (1996). A taxonomy of difficulties in career decision-making. *Journal of Counseling Psychology, 43*, 510-526.
- Gati, I. & Saka, N. (2001). High school students' career related decision-making difficulties. *Journal of Counseling and Development, 79*, 331-340.
- Havighurst, R. J. (1971). *Developmental tasks and education*. New York: Longman.
- Hijazi, Y., Tatar, M. & Gati, I. (2004). Career decision making difficulties among Israeli and Palestinian Arab high-school seniors. *Professional School Counseling, 8*, 64- 72.
- Holt, M. K. & Espelage, D. L. (2005). Social support as a moderator between dating violence victimization and depression/anxiety among African American and Caucasian adolescents. *School Psychology Review, 34*, 309-328.
- Kenny, M. E. & Bledsoe, M. (2005). Career adaptability in context: The role of support, barriers, and peer school beliefs. *Journal of Vocational Behavior, 66*, 257-272.
- Kenny, M. E., Blustein, D. L., Chaves, A., Grossman, J. M. & Gallagher, L. (2003). The role of perceived barriers and relational support in the educational and vocational lives of urban high school students. *Journal of Counseling Psychology, 50*, 142-155.
- Kush, K. & Cochran, L. (1993). Enhancing a sense of agency through career planning. *Journal of Counseling Psychology, 40*, 434-439.
- Kutsal, D. ve Bilge, F. (2012). Lise öğrencilerinin tükenmişlik ve sosyal destek düzeyleri. *Eğitim ve Bilim, 37*(164), 287-296.
- Lapan, R. T., Hinkelman, J. M., Adams, A. & Turner, S. (1999). Understanding rural adolescents' interests, values, and efficacy expectations. *Journal of Career Development 26*, 107-124.
- Lopez, F. G., Lent, R. W., Brown, S. D. & Gore, P. A. (1997). Role social-cognitive expectations in school students' mathematics-related interest and performance. *Journal of Counseling Psychology, 44*, 44-52.
- Mau, W. C. (2001). Assessing career decision-making difficulties: A cross-cultural study. *Journal of Career Assessment, 9*, 353-364.
- McWhirter, E. H., Hackett, G. & Bandalos, D. L. (1998). A causal model of the educational plans and career expectations of Mexican American high school girls. *Journal of Counseling Psychology, 45*, 166-181.
- Mutlu, T. (2011). *Lise öğrencilerinde kariyer kararı verme güçlükleri* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Nota, L., Ferrari, L. Solberg, V. S. H. & Soresi, S.(2007). Career search self-efficacy, family support, and career indecision with Italian youth. *Journal of Career Assessment, 15*, 181-193.
- O' Brien, K. M., Friedman, S. M., Tipton, L. C. & Linn, S. G. (2000). Attachment, separation, and women's vocational development: A longitudinal analysis. *Journal of Counseling Psychology, 47*, 301-315.
- Osipow, S. H. & Gati, I. (1998). Construct and concurrent validity of the career decision-making difficulties questionnaire. *Journal of Career Assessment, 6*, 347-364.
- Öztemel, K. (2012). Kariyer kararsızlığı ile mesleki karar verme öz yetkinlik ve kontrol odağı arasındaki ilişkiler. *Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 32*, 459-477.
- Öztemel, K. (2013). Testing the validity of the emotional and personality-related career decision-making difficulties questionnaire in Turkish Culture. *Journal of Career Development, 40*, 390-407.

- Rogers, M. E., Creed, P. A. & Glendon, A. I. (2008). The role of personality in adolescent career planning and exploration: A social cognitive perspective. *Journal of Vocational Behavior*, 73, 132-142.
- Sarason, I. G. & Sarason, B. R. (1982). Concomitants of social support: Attitudes, personality characteristics, and life experiences. *Journal of Personality*, 50, 331-344.
- Schultheiss, D. E. P., Kress, H. M., Manzi, A. J. & Glasscock, J. M. J. (2001). Relational influences in career development: A qualitative inquiry. *Counseling Psychologist*, 29, 216-239.
- Schultheiss, D. E. P., Palma, T. V., Predragovich, K. S. & Glasscock, J. M. J. (2002). Relational influences on career paths: Siblings in context. *Journal of Counseling Psychology*, 49, 302-310.
- Super, D. E. (1990). Work in a cross-national industrialized perspective. *Psycritiques*, 35, 13-15.
- Super, D. E. (2003). A life-span approach to career development. In D. Brown, *Career information, career counseling, and career development* (pp. 32-40). Boston, MA: Pearson Education.
- Super, D. E. & Overstreet, P. L. (1960). *The vocational maturity of ninth grade boys*. NY: Teacher College, Columbia University.
- Sürücü, M. (2005). *Lise öğrencilerinin mesleki olgunlukları ve algıladıkları sosyal destekleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yıldırım, İ. (2004). Algılanan sosyal destek ölçeğinin revizyonu. *Eğitim Araştırmaları (Eurasian Journal of Educational Research)*, 17, 221-236.
- Yıldırım, İ. (2007). Depression, Test Anxiety and Social Support among Turkish Students Preparing for the University Entrance Examination. *Eurasian Journal of Educational Research*, 29, 171-184.
- Yıldırım, İ., Gençtanırım, D., Yalçın, İ. & Baydan, Y. (2008). Academic Achievement, Perfectionism and Social Support as Predictors of Test Anxiety. *Hacettepe University Journal of Education*, 34, 287-297.
- Wall, J., Covell, K. & MacIntyre, P. D. (1999). Implications of social supports for adolescents' education and career aspirations. *Canadian Journal of Behavioural Science*, 31(2), 63-71.

